

УЧЕЊЕ У ДИГИТАЛНОМ ОКРУЖЕЊУ ИЗМЕЂУ ПРИВАТНЕ И ЈАВНЕ СФЕРЕ

У раду се разматрају могуће последице промена које је учење доживело у дигиталном окружењу из перспективе његовог положаја између приватне и јавне сфере. Указује се на два основна могућа тока. Први води остваривању потпуне контроле над наставаом и учењем у циљу остваривања постављених стандарда и исхода. Други води јачању улоге појединца у образовању кроз примену принципа партиципативности.

Кључне речи: учење, дигитално окружење, приватна сфера, јавна сфера

Одређење дигиталног окружења постаје све разгранатије прожимајући собом готово целокупно људско окружење и континуирано стварајући нове и нестражене просторе којима ваљано можемо приступити само теоријски засновано и методолошки прецизно. Потреба за чврстим упориштима у овим новим истраживањима једнако искрсава како при недоумицама техничке природе, тако и при покушају одговарања на питања која задиру у основне методе једне науке.² Ослонац у промишљању и даље се чини далеким, те смо принуђени да се поуздамо у што исцрпније саморефлексије које би требало да комуницирају са историјским искуством, а у циљу праћења тока неизвесне садашњости. Из овог разлога, у нашем раду биће можда више фрагментарних запажања и позива на размишљање него недвосмислених одговора на изнете проблеме, али смо, иако због тога не тако задовољни, уверени да је и таква пропорција тренутно сврсисходна.

*

У (пост)пандемијском контексту још јасније су се оцртале све промене које је учење доживело бивајући скоро у потпуности смештено у дигитално окружење.³ Кроз овај рад настојаћемо да скицирамо динамику тих промена сагледану из перспективе дихотомије приватне и јавне сфере као детерминишућег односа за развој образовања у прошлости. Од термина *sholé* којим се у Старој Грчкој означавала „нека врста доколичарске активности” (ДИ-

МИЋ 2013: 94) до савремених тежњи „да се дужина школовања у опште-образовним школама перманентно продужава” (ПЕЋАНАЦ 2010: 204)⁴, примећује се јасан пут које је образовање прешло како би стекло прворазредни друштвени значај, који данас превасходно условљава економија⁵. Управо правну и економску условљеност имају и сами концепти приватног и јавног изведени из термина познатих најпре у римском праву (ЦВЕЛИЋ 2013: 165–166). Међутим, уз сва нормативна решења којима се образовање у једном друштву формализује, што се одражава и на процес учења (ПАВИЋЕВИЋ и ПЕТРОВИЋ 2015: 104), управо је учење и у школском контексту успевало да остане у доброј мери слободно од постављених образаца чувајући комплементарност формалног и информалног.⁶ Узрок овоме је у чињеници да се учење одвија у реалном времену у оквирима конкретних заједница чији су чланови повезани личним односима поседујући јасну аутономију и учећи друге својим примером, што проистиче из повезаности учења са животом у широј заједници, односно у ономе што су Стари Грци схватили као полис, а за шта је оно припремна, али и огледна средина (ДИМИЋ 2017: 10–12).

*

Знатне могућности дигиталних технологија исказане током наставе у ванредним околностима отварају простор евидентно великих иновација у учењу. Но, истовремено, ове могућности дозвољавају да се боље него икада раније успостави систем контроле над читавим наставним процесом која би се, осим за утврђивање недостатака зарад побољшања квалитета, могла усредсредити на доследно остваривање свега што је као неопходно за образовање прокламовано у друштву. Ово нужно води још већој афирмацији економског приступа образовању, који образовни процес види као „заједничку производњу” породице и школе” (БОДРОШКИ СПАРИОСУ 2021: 27).⁷ Та „производња” се у дигиталном окружењу може још ефикасније оптимизовати кроз њену унификацију којом би требало да се дође до уједначавања

⁴ Ова тежња заснована је на два претпоставкама које се приписују просветитељству: „да су људи бољи што су образованији и да је друштво утолико боље што је број образованих чланова већа” (КРСТИЋ 2014: 978).

⁵ О улози образовања у савременом друштву из економске перспективе видети: ВИЛИЋ 2014.

⁶ Истовремено се мора констатовати да се ни изблиза не користе сви потенцијали овог споја. О томе видети: АНТИЋ 2018.

⁷ Са оваквим приступом може се повезати и појам образовне технологије. О различитим схватањима овог појма видети: АРСИЋ и ЗАПОРОЖАЦ 2021: 353–355. За један афирмативни поглед на употребу термина технологија у образовању видети: ДЕЛЈЕТИЋ 2018: 2-3. О повезаности образовне технологије и идеологије видети: ВУКНТОУАРОВ and ВУКНТОУАРОВА 2021: 191–194.

нивоа и врста добијених знања и стечених вештина.⁸ Тако свака разлика за коју буде процењено да не доприноси остваривању предвиђених исхода лако може бити отклоњена, док ученици добијају „савршеног наставника” без људског лика.

4.

Насупрот наведеном тумачењу будућности учења у дигиталном окружењу, стоји оно које у њему проналази могућност повећане транспарентности сваке заједнице учења којом би се оне у потпуности отвориле за јавну сферу поприште дијалога свих заинтересованих (СТЕВАНОВИЋ 2018: 40). Настава се не одвија више искључиво међу зидовима васпитно-образовних установа, иако је под њиховим окриљем. Тиме се стварају услови за потпуну примену једног од два основна принципа на којима се заснива демократизација једног васпитног-образовног система, а то је принцип партиципације, тј. активног, свесног и одговорног учествовања у стварању и спровођењу образовних пракси и политика (КОСТАДИНОВИЋ 2020: 107). Час у дигиталном окружењу постаје много више јаван него икада раније. Њему може присуствовати небројано људи који нису ни чланови неке конкретне заједнице учења нити лица задужена за праћење рада у васпитно-образовним установама.⁹ Ово, према нашем мишљењу, може довести до тога да се, са једне стране, учење у школском контексту деинституализује, а да се, са друге стране, повећа значај целоживотног учења у школском контексту. Са аспекта поменутог принципа партиципације, овакав могући развој учења у дигиталном окружењу довео би до његове још шире примене која би водила до снажне реактуелизације поимања образовања као јавног добра.¹⁰

*

Претходно изнета промишљања пуна су супротности која проистичу из паралелних страховања и надања везаних за будућност учења у дигиталном окружењу. Чини се да постоји довољно аргумената који иду у прилог довршавању једног процеса у којем је учење претварано у активност под будним оком друштва и државе чији је циљ довођење до максималне аутоматизације и подређења појединца постављеним стандардима. Ипак, наши увиди дозвољавају и једну другачију претпоставку која у дигиталном окружењу проналази простор за повећање

⁸ О негативном учинку једног покушаја у овом правцу за време ванредног стања у Србији видети: ТАДИЋ 2022.

⁹ Овде је примерено поставити питање и о томе у којој је мери у овом случају повређена приватност чланова заједнице учења.

¹⁰ О овом схватању у контексту данашњег стања видети: НИКОЛИЋ и СЕКУЛОВИЋ 2021: 4–5.

улоге појединца у образовању и његово отварање према свим заинтересованим чиниоцима. У још увек непронађеном пресеку оваквих могућности налази се разрешење разрешити тензија слободно-наметнуто, појединачно-опште и приватно-јавно.

Цитирана литература

- АНТИЋ 2017: Антић, Чедомир. *Увод у историјске студије*. Београд: Завод за уџбенике, 2017.
- АНТИЋ 2018: Antić Slobodanka, „Informalno учење тражи своје место у formalnim контекстима образовања”, *Психолошка истраживања*, Vol. XXI, 1 (2018): 41–60.
- АРСИЋ и ЗАПОРОЖАЦ 2021: Арсић, Звездан М, Иван Запорожац. „Карактеристични проблеми у примени савремене образовне технологије у настави: могућност њиховог превазилажења”, *Зборник радова Филозофског факултета у Приштини*, LI, 4 (2021): 351–365.
- БОДРОШКИ СПАРИОСУ 2021: Бодрошки Спарсиосу, Биљана. „Корона-криза: време за педагошка преиспитивања”, *Образовање у време ковид кризе. Где смо и куда даље. Зборник радова*, Филозофски факултет Универзитета у Београду, Београд 2021: 23–38.
- BUKHTOYAROV and BUKHTOYAROVA 2021: Bukhtoyarov, Mikhail, Anna Bukhtoyarova. „Educational Technology: From Educational Anarchism to Educational Totalitarianism”, *Liberating Education: What From, What For?*, Institute for Philosophy and Social Theory, University of Belgrade, Belgrade 2021: 185–204.
- ВИЛИЋ 2014: Vilić, Dragana. „Uloga znanja i obrazovanja u savremenom društvu”, *Политема*, 4, 8 (2014): 390–404.
- ДЕЛЕТИЋ 2018: Делетић, Здравко. *Методика и технологија наставе историје*. Косовска Митровица: Филозофски факултет Универзитета у Приштини с привременим седиштем у Косовској Митровици 2018.
- ДЕЛЕТИЋ 2019: Делетић, Здравко. *Занат историчара. Методологија историописања*. Косовска Митровица–Краљево: Филозофски факултет у Приштини с привременим седиштем у Косовској Митровици–Историјски архив 2019.
- ДИМИЋ 2013: Dimić, Zoran. *Рађање идеје универзитета*. Sremski Karlovci–Novi Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića 2013.
- ДИМИЋ 2017: Dimić, Zoran. *Politike obrazovanja: od paideje do bildunga*. Loznica: Karpos 2017.
- ЂУРКОВИЋ 2021: Ђурковић, Миша. *Мрачни коридори моћи. Други део Тамних коридора...* Београд: Satena mundi–Институт за европске студије 2021.
- КОСТАДИНОВИЋ 2020: Костадиновић, Страхиња. „Демократизација васпитно-образовног система у Србији”, *Политема*, II, 4 (2020): 105–115.
- КРСТИЋ 2014: Крстић, Предраг. „Чему још образовање?”, *Зборник Матице српске за друштвене науке*, 149 (2014): 977–989.

- НИКОЛИЋ и СЕКУЛОВИЋ 2021: Nikolić, Olga, Milica Sekulović. *Na šta mislimo kada kažemo...Novi obrazovni sistem*. Beograd: Institut za filozofiju i društvenu teoriju Univerziteta u Beogradu–Institut za demokratski angažman jugoistočne Evrope, 2021.
- ПАВИЋЕВИЋ и ПЕТРОВИЋ 2015: Павићевић, Миљана, Данијела Петровић. „Разлике између формалног, неформалног и информалног образовања”, *Зборник радова Учитељског факултета Призрен-Лепосавић*, 9 (2015): 103-113.
- ПЕЋАНАЦ 2010: Пећанац, Рајко. „Обавезно образовање и васпитање у систему образовања”, *Норма*, XV, 2 (2010): 201–210.
- СТЕВАНОВИЋ 2018: Стевановић, Бранислав. „Улога јавности и јавног мњења у демократској комуникацији: претпоставке и противречности”, *Годишњак за социологију*, XIV, 21 (2018): 35–52.
- ТАДИЋ 2022: Tadić, Aleksandar S. „О разлозима и примерености uniformne организације рада школа у време пандемије COVID-19”, *Susreti pedagoga. Nacionalni naučni skup. Obrazovanje u vreme krize i kako dalje*. Institut za pedagogiju i andragogiju Filozofskog fakulteta u Beogradu i Pedagoško društvo Srbije, Beograd, 2022: 105–111.
- ЦВЕЈИЋ 2013: Свејјић, Игор. „Privatno, javno i zajedničko”, *Stvar*, 5 (2013): 165–172.
- ЏАЛТО 2013: Џалто, Давор. *Res publica. Изабране студије и есеји*. Пожаревац–Београд: Одбор за просвету и културу Епархије пожаревачко-браничевске–Богословско друштво „Отачник” 2013.

Strahinja N. Kostadinović

LEARNING IN A DIGITAL ENVIRONMENT BETWEEN PRIVATE AND PUBLIC SPHERES

The paper discusses the possible consequences of the changes that learning has experienced in the digital environment from the perspective of its position between the private and public spheres. Two basic possible flows are indicated. The first leads to achieving complete control over teaching and learning in order to achieve the set standards and outcomes. The second leads to the strengthening of the role of the individual in education through the application of the principle of participation.

Keywords: learning, digital environment, private sphere, public sphere